

ELTE

BÁRCZI GUSZTÁV FACULTY OF
SPECIAL NEEDS EDUCATION

Életpálya-tervezési készségek fejlesztése hátrányos helyzetű tanulók számára – Út a továbbtanuláshoz

Szerzők: Perlusz Andrea, PhD, habil., Papp Gabriella, PhD, habil.,
Kondor Zsuzsa, PhD, Billédi Katalin, PhD, Cserti-Szauer Csilla, drs.

Esélyek és kihívások – SNI és BTMN tanulók a szakképzésben
2023.04.21.

ÉLETPÁLYÁK PROJEKT ALAPFOGALMAI

ÉLETPÁLYA TERVEZÉSI ÉS VEZETÉSI KÉSZSÉGEK

Önmagunkhoz, az oktatáshoz és foglalkoztatáshoz fűződő információk strukturált gyűjtése, elemzése, szintetizálása; a döntések meghozatalához és kivitelezéséhez, az átmeneti állapotok kezeléséhez szükséges készségek összessége.(ELGPN Szakszótár, 2013)

ÉLETPÁLYA ÉPÍTÉSI KOMPETENCIÁK

Öndefiníció és önismeret. A szakmák és a munka világának ismerete. A három terület összekapcsolása a saját életpálya-döntések előkészítése, meghozatala, a változáshoz való folyamatos alkalmazkodás érdekében. (Super, 1988)

EGÉSZ ÉLETUTAT TÁMOGATÓ PÁLYAORIENTÁCIÓ

Hosszútávú pedagógiai folyamat, ahol az egyének fenntartva nyitottságukat a folyamatos változásra, képesek saját pályafutásukat irányítani (Borbély-Pecze et al., 2013).

ÉLETPÁLYÁK PROJEKT FELÉPÍTÉSE

Kutatási pillér (2018-2019)

- Hazai és nemzetközi szakirodalmi áttekintés
- Hernádszentandrás IndaHouse gyermekprogram klienseinek megismerése

Fejlesztési pillér (2019-2020)

- A gyermekprogram 7. - 12. évfolyamos diákjai és intézményeik számára komplex felkészítő szolgáltatások megtervezése

Innovációs pillér (2020-2021)

- A szolgáltatások megvalósításához szakmai hálózat létrehozása
- A szolgáltatások személyre szabott megvalósítása

NEMZETKÖZI ÉS HAZAI SZAKIRODALMI KONTEXTUS

Eredmények kiindulásként

- Háromszoros a lemorzsolódás mértéke a többi középiskoláshoz mérten
- Minél magasabb szintű végzettség jelentősége a célcsoport esetében
- Pályaorientációs és átvezetési szolgáltatások minősége, hozzáférhetősége
- Professzionális szakemberek jelenléte az iskolarendszerben és azon kívül
- Szakmai hálózatok összeérése és hatékony működése
- Jövőtervezés minden célcsoport esetében

Életpálya-tervezést támogató mainstream programok

- Szakiskolai Fejlesztési Program
- Dobbantó Program
- HEFOP 3.1.1 Életpálya-építési programcsomag
- TÁMOP 2.2.2 A pályaaorientáció rendszerének tartalmi és
 - módszertani fejlesztése
- TÁMOP 3.3.12 Ifjúság.hu a sikeres nemzedékért

LÉTEZŐ JÓ GYAKORLATOK

Sajátos nevelési igényű fiatalok programjai

- Ráhangolás program - A hallássérült fiatalok eredményes munkába állítása érdekében a pályaaorientációt és a szakképzést segítő szolgáltatáscsomag (2012)
- Kompetencia központú oktatásfejlesztés I. illetve II. (2007-2012)
- Munkahelyi Gyakorlat Program (1996 -)
- Szakiskolai Alternatív Munkaerőpiaci Szolgáltatás (2012-2014)
- Clearing tanácsadói szolgáltatás (2008-2010)
- „Jövőformáló Pályaválasztást támogató rendszer kialakítása fogyatékos és egészségkárosodott fiatalok számára (2015-2016)
- Kilátó Piarista Pályaaorientációs és Munkaerőpiaci Fejlesztő Központ (2019-)

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK ÚTJAI

A sajátos nevelési igényű tanulók megoszlása az egyes középfokú intézménytípusokban ellentétes tendenciát mutat a tipikus fejlődésű gyerekek megoszlásához képest (gimnáziumok +2,1%, szakközépiskolák -0,4%, szakiskolák -0,5%)

A sajátos nevelési igényű tanulók legnagyobb arányban a speciális szakiskolákat, majd a szakiskolákat, a szakközépiskolákat és végül a gimnáziumokat választják (Kőpatakiné Mészáros, Mayer és Singer, 2006)

A szakmaválasztás során minimális szerepet játszottak az individuális szempontok, a megkérdezett fiatalok többsége szülői vagy tanári javaslatra döntött egyik vagy másik szakiskola mellett. Az individuális szempontok – érdeklődés, amit csinál, tudja képezni magát, jó a munkahelyi légkör – a speciális iskolákba járó tanulók jelentős százalékánál nem jelentek meg, míg az integrált tanulók kifejezetten fontosnak érezték azokat (Krolify Vélemény- és Szervezetkutató Intézet, 2009)

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK ÚTJAI

A fogyatékoság ténye miatt eleve szűkebb lehetőségek közül választhatnak.

Mivel a szülők esetenként maguk is fogyatékosággal élnek, a gyermek előtt kevesebb és egysíkúbb minta állhat.

Gyakran a szülők maguk is inaktívak, szociális ellátást vesznek igénybe, vagy munkanélküliek.

A speciális iskolai és diákotthoni elhelyezés csökkenti a modellszemélyek számát, a gyermek kevesebb mintát lát, akit utánozhatna.

Önértékelési problémák, a tanuló nincs tisztában saját erősségeivel és nehézségeivel, magát alul- vagy felülértékeli.

Szűkebb társadalmi kapcsolatrendszer, mely a fentiek következménye, tovább rontja az életpályát eredményező jó döntések meghozatalát.

KUTATÁS CÉLJA

Feltárni, hogy hogyan valósul meg a hátrányos helyzetű gyermekek pályaorientációja Borsod-Abaúj-Zemplén megye egy kistérségében valamint az eredményekre építve egy célzott multidiszciplináris intervenció megvalósítása.

MÓDSZERTAN

- Feltáró kvalitatív kutatásunk során vizsgáltuk a kistérség négy települése és vonzáskörzete oktatási, pályaorientációs és munkaerőpiaci szolgáltatásainak működését a hátrányos helyzetű gyermekek pályaorientációjának támogatására fókuszálva.
- Félig strukturált interjú készült a települések polgármestereivel, oktatási intézmények igazgatóival, pedagógusaival, egy óvodai-iskolai szociális munkással és a Pedagógiai Szakszolgálat pályaválasztási tanácsadójával.
- A kvalitatív tartalomelemzést ezen átiratok alapján végeztük (Szokolszky, 2004).

EREDMÉNYEK/1

- Az interjúk alapján a hátrányos helyzetű diákok és családjaik az iskolai pályafutásuk során számos kudarccal találkoznak.
- Lehetőségeikre jelentős hatást gyakorol a család szocioökonómiai státusza.
- Továbbtanulás esetén a választott intézmény földrajzi közelsége elsődleges az érdeklődési körrel szemben.
- A fiatalok továbbtanulását akadályozhatja a digitális eszközökhöz való hozzáférésük elégtelen szintje és a digitális kompetenciák hiánya.

IDÉZETEK

“Nagyon fontos dolognak tartom, mert, hogy azokban az általános iskolában, ahonnan ők jönnek a továbbtanulás nem jelent mást, mint hegesztő, lakatos és kőműves burkoló, és ezzel bezárul. És nincs is kép a fejükbe arról, hogy még millió más szakma és lehetőség van. ”
(iskolai szociális munkás)

“A gyerekek nagy része, mondjuk lehet, hogy egy érdeklődés vagy egy képesség alapján jön egy szakmai irány, viszont azt a szakmát lehet, hogy ötven kilométerre tudná tanulni. A közelben pedig van egy teljesen másik szakmai képzési lehetőség, akkor azt fogja választani a család, és nem azt, ami hozzá igazán közel áll. És hogyha az nem áll hozzá közel, akkor azt nem fogja olyan kedvvel tanulni, sőt nem is érdekli nyilván, mert én azt gondolom, hogy az egyik legfontosabb az, hogy érdekelje az, amit tanul. A lemorzsolódásnak az egyik oka ez is. A másik ugye az anyagiak, ami miatt nem tud elmenni oda, a család nem tudja ezt biztosítani (...)” (pályaválasztási tanácsadó)

EREDMÉNYEK/2

- A pályorientációs feladatokat jellemzően ellátó óvodai-iskolai szociális munkás és a Pedagógiai Szakszolgálat kapacitáshiánnyal küzd. A pályorientációs támogatás nem jut el minden megyei általános iskolába.
- A területi egyenlőtlenségek a pályorientációban is megmutatkoznak.
 - a kistelepülési iskolák rosszabb helyzetben vannak, mert korlátozottabbak a közlekedési és egyéb lehetőségeik, továbbképzésekhez nehezebben férnek hozzá.
 - a diákoknak jellemzően hiányzik a szakmaismerete és magas az iskolai lemorzsolódásuk.

IDÉZETEK

“A nagyobb városokban, nagyobb településeken könnyebben hozzájutnak mindenhez. A közlekedés is jobb, információforrások is jobban vannak, vagy a továbbképzésekre is könnyebben elmennek a pedagógusok, mint mondjuk egy kis iskolából, ahol nincs, aki helyettesítse, vagy a közlekedés olyan, hogy mit tudom én egy busz megy délelőtt egy délután és akkor az egész napját fel kell ahhoz áldozni, de ki az, aki ezt bevállalja helyette, hogy helyettesíti. “ (pályaválasztási tanácsadó)

“A tanárok még mindig úgy gondolják, hogy a diákjaikban nincs semmire sem potenciál, így általában az a helyzet áll elő, hogy a diákok is így érzik. Az után is, hogy ide érkeztek hozzánk és megkérdezed őket valamiről azt fogják válaszolni, hogy nem tudom. Ezt nem tudom. Nem akarom ezt csinálni. Nem vagyok túl jó ebben. Nem vagyok okos. Ezek a jellemző mondatok, amiket hallok. Buta vagyok. (...) A tanáraik nem hisznek bennük, a szüleik nem hisznek bennük. Nem azért mert nem szeretik őket, vagy mert nem törődnek velük, hanem mert annyira sok negatív tapasztalatuk van.” (középiskolai tanár)

PÁLYAORIENTÁCIÓS INTERVENCIÓ

- Egy iskolai tevékenységet támogató tanodai gyermekprogramban valósítottuk meg. A program hátrányos helyzetű - köztük sok SNI és BTMN - gyermekeknek nyújt fejlesztést.
- A gyermekprogramban alapoztuk meg a pályorientációs támogatás beépülését, és a kistérségben a pályorientációval foglalkozó szereplők hálózatos működését.
- A pályorientációt támogató feladatcsomag került kidolgozásra és tesztelésre 4 fő 12-13 éves gyermek bevonásával. A csomaggal dolgozó feladatlapos önkéntesek 3 alkalmas felkészítést kaptak. A komplex csomag alapját a Ráhangolás programban kifejlesztett anyagok adták.
- A gyerekprogram a 6. osztályba lépő gyerekeknél, felmenő rendszerben beépíti a fejlesztésébe a pályorientációs módszertant.

 Zsuzsa Kondor + 1 • 3mo

IDH_Életpályák pályaaorientációs fejlesztés_tapasztalatmegosztás

Made with the best of intentions

Mi az, ami hasznos volt,
tetszett a
pályaaorientációs
feladatlapokban?

tetszett, hogy sokféle
feladatot csináltatok, ezért
könnyen beépíthetőek
voltak egyes modulok a
feladatlapokba

♡ 0

Önismereti,
pályaaorientációs témákat
nagyon hasznos átbeszélni
a gyerekekkel. Jó, hogy
vannak ilyen előre
elkészített lapok.

Mi az, ami nehézséget
okozott? Milyen
kérdések, dilemmák
merültek fel?

csak néhány alkalmam
volt használni ezeket a
covid lezárások miatt, de
nem lett volna könnyű az
összes felajánlott
feladatlapot/témát
felhasználni

♡ 0

Sorrendiség, arány.

♡ 0

Milyen
módosításokra/adaptál
ásokra volt szükség a
pályaaorientációs
feladatlapok
alkalmazása során?

a megjelenésen
javítottunk kicsit, és a
hosszabb feladatsorokból
hagytam ki pár elemet néha

♡ 0

Rövidítés, gyerekre
szabtam szakmáról szóló
lapnál.

♡ 0

Milyen segítségre lenne
még szükséged az
önálló alkalmazáshoz?

az elkészített feladatlapok
mellett megadhatnátok
még pár témát vagy irányt,
amik mentén mi is
szabadon elindulhatunk

♡ 0

Bármilyen egyéb
javaslat, gondolat?

ADD SECTION

TÁRSADALMI KÖVETKEZMÉNY

A kutatási-fejlesztési program modelként szolgálhat a hátrányos helyzetű tanulók pályaorientációs támogatása területén. Eszközt ad a helyi szereplők hálózatosodásának elősegítéséhez, valamint a diákok életpályájának támogatásához.

FORRÁSOK

- Borbély-Pecze T. B., Gyöngyösi K., & Juhász Á. (2013). Az életút-támogató pályorientáció. a köznevelésben (1. rész). A pályorientáció új szemlélete és a hazai helyzet. *Új Pedagógiai Szemle*, 63(5-6), 32–49.
- Az Európai Pályorientációs Szakpolitikai Hálózat (2013). *Szakszótár: ELGPN Glossary*. ELGPN.
- Kőpatakiné Mészáros M., Mayer J. & Singer P. (2006). Élethosszig tanulni, de hogyan? Sajátos nevelési igényű tanulók a középfokú iskolákban. *Új pedagógiai szemle*, 56(10), 87–113.
- KROLIFY Vélemény- és Szervezetkutató Intézet (2009). *Hallássérült fiatalok pályorientációja és munkaerőpiaci integrációja. Diákok, szülők és szolgáltató intézmények körében végzett kutatási tapasztalatok tükrében*. Kutatási zárótanulmány. FSZK.
- Szokolszky Á. (2004). *Kutatómunka a pszichológiában*. Osiris Kiadó.
- Super, D. E. (1988). Vocational Adjustment: Implementing a Self-Concept. *The Career Development Quarterly*, 36(4), 351–357.

TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓINK

- Billédi K., Cserti-Szauer Cs., Papp G., & Perlusz A. (2020). Életpálya és jövőtervezés: Sajátos nevelési igényű fiatalok támogatásának lehetőségei. Szociálpedagógia, 15, 94–116.
http://real.mtak.hu/113677/1/racz_szocialpedagogia.pdf
- Billédi K., Cserti-Szauer Cs., Papp G., & Perlusz A. (2019). Életpálya-tervezés sajátos nevelési igényű fiatalok támogatására - egy kutatás-fejlesztési program első lépései. In Farkasné Gönczi R., Gereben F-né, & Lénárt Z. (szerk.), Rehabilitáció – életkorok, intézmények, szükségletek és lehetőségek a szolgáltatások hazai rendszerében (256-264). Tanulmánykötet a 47. Országos Szakmai Konferenciáról 2019. június 26-28. Budapest: Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete (MAGYE), ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
- Billédi, K., Cserti-Szauer, Cs., Kondor Zs., Papp, G., & Perlusz, A. (2020). A Second Chance with Lifelong Guidance in Northern Hungary. Fogytékosság és társadalom, Special Issue, 39–58. http://fogytékossagtudomany.elte.hu/wp-content/uploads/2020/11/Billedi_FT_2020_2.pdf

KUTATÁST TÁMOGATÓ PÁLYÁZAT

2018-1.2.1-NKP – Nemzeti Kiválósági Program Szorongás helyett énhatékonyság – A biztonságérzet összetevőinek megismerése; intervenciós eszköz- és programfejlesztés a társadalmi biztonság különböző szegmenseiben működő intézmények és aktorok számára című projekt

ELTE

BÁRCZI GUSZTÁV FACULTY OF
SPECIAL NEEDS EDUCATION

Köszönjük a figyelmet!

Szerzők: Perlusz Andrea, PhD, habil., Papp Gabriella, PhD, habil.,
Kondor Zsuzsa, PhD, Billédi Katalin, PhD, Cserti-Szauer Csilla, drs.

Esélyek és kihívások – SNI és BTMN tanulók a szakképzésben
2023.04.21.